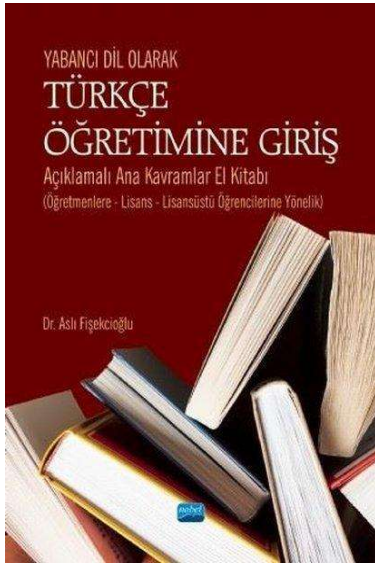

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE GİRİŞ AÇIKLAMALI ANA KAVRAMLAR EL KİTABI

Dr. Aslı Fişekçioğlu¹ (2020). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Giriş, Açıklamalı Ana Kavramlar El Kitabı, (Öğretmenlere- Lisans- Lisansüstü Öğrencilerine Yönelik)*. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 141 s. , ISBN:978-625-406-274-2

Kübra BODUR²

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Giriş, Açıklamalı Ana Kavramlar El Kitabı (Öğretmenlere- Lisans- Lisansüstü Öğrencilerine Yönelik) ismiyle Dr. Aslı FİŞEKÇİOĞLU¹ tarafından hazırlanan eser, Türkçenin yabancı dil olarak uzun yıllardır hem yurt içi hem de yurt dışında sürekli olarak artan talepler doğrultusunda öğretiliyor olmasına rağmen Türkiye'de hâlâ bu alanda bir lisans programının olmadığı göz önünde bulundurulurken yazılmıştır.

Bu alanda akademik çalışma yapan araştırmacılar ve ders veren öğretim elemanlarının yöntem ihtiyacı, eserin yazılış amacını oluşturmaktadır.

Kitap, üniversitelerin eğitim fakültelerinde, eğitim bilimleri enstitülerinde ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimine giriş kapsamında verilen derslerde öğrencilere, ilk adımda kullanacakları kavram ve terimlerle ilgili bilgi vermektedir.

¹ Dr. Aslı Fişekçioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde öğretim üyesidir. Halk bilimi, dil eğitimi ve edebiyat üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, oorgorkubrabodur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1017-0284>

Eser aynı zamanda bu alanda çalışan öğretmenler/okutmanlar için de mesleki gelişimlerine faydalı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bundan dolayı kitapta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan bütün kavramlar terimler bulunmamaktadır.³ Yazar yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde giriş aşamasına ait olduğunu düşündüğü kavramları ele almıştır.

Yazarın doktora tezini yazma sürecinde farklı terimlerle ifade edilmiş olduğunu gözlemlediği ve kullanırken zorlandığını ifade ettiği kavramlar ve terimlere², diğer araştırmacıların aynı zorlukları yaşamasını önlemek amacıyla yer verdiğini belirtmiştir. Bu kavramlardan bazıları yazarın doktora tezinde de bulunmaktadır⁴ ancak yazar, bu kitabı yazma sürecinde kendi doktora tezinde yer verdiği kavramları, en baştan ayrıntılı olarak araştırmış ve tanımlara önemli olduğunu düşündüğü eklemeleri yapmıştır. Bu bağlamda,

Yöntem / Yaklaşım

İletişimsel Yöntem ve İletişimsel Dil Yetisi

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi

Eylem Odaklı Yaklaşım

Dört Dil Becerisi

Yeterlilik / Yetkinlik/ Yeterlik

başlıkları yazarın kendi doktora tezinde de yer verdiği ancak içeriğine önemli eklemeler yaptığı bölümlerdir. Bununla beraber, kitapta uluslararası kavramların yanı sıra genel olarak bildiğimizi düşündüğümüz ancak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde farklı anlamlara gelen söz konusu kavramlara eklenmiştir. İlk 6 bölümün devamına eklenen 6 ana başlık,

Görev- Alıştırma- Etkinlik

Talebe / Öğrenen/ Dil Kullanıcısı/ Sosyal Aktör

³*: Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ogrgorkubrabadur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1017-0284>

1:Dr. Aslı Fişekçioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde öğretim üyesidir. Halk bilimi, dil eğitimi ve edebiyat üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

Öğretmen- Rehber

Yöntem Kitabı (Türkçe Öğretim Seti)

Diller İçin Avrupa Öneriler Çerçevesi Tamamlayıcı Kitapçık

Kültür

ise bu kitabın yayınlandığı tarih olan 2020 senesinde henüz Türkçeye çevrilmemiştir. Bu kavramlar, yazarın doktora tezindeki eksiklikleri tamamlayan bir eser olma özelliğinden dolayı bu kitap ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, terim ve kavramların açıklandığı her bölümün son paragrafında açıklanan terim ve kavramın yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uygulanmasına yönelik kısa hatırlatmalara da yer verilmiştir. Ek olarak ismi verilen 12 bölümün Türkçe isimlerinin yanında, İngilizce ve aynı zamanda yüksek lisans tezinin⁵ de dili olan Fransızca kısaltmaları eklenmiştir. Yazar, bu 12 kavramı, kendisinin yabancılara Türkçe öğretirken edindiği tecrübeler doğrultusunda bir dilin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi arasında bulunan yöntem, strateji, yaklaşım ve teknik bağlamdaki farkın yeterince önemsenmediğinin altını çizmiştir. Bu durum hem nazariyatta hem de uygulamada önemli sorunları beraberinde getirmiştir.

Ana Dil Öğretiminde ve Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem/ Yaklaşım Kavramları, (s. 8-12): Bu bölümde, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi süreci başlamadan önce ilgili kurumdaki uzmanların yaklaşım ve yöntem seçmiş olmalarının önemi vurgulanmaktadır. Bu seçim, öğretim sürecinde öğretici tarafından takip edilecek strateji ve tekniklerin de uygulanmasını kolaylaştıracak bir etkidir. Bununla beraber yaklaşım ve yöntem kavramlarının birbirinden farklı olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Öğretim sürecinden önce öğrenenlerin ihtiyaçlarını belirleyip yaklaşım ve yöntemi seçmenin yine bu yaklaşım ve yöntemlerle ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olmanın altı çizilmektedir.⁴

45: Fişekçioğlu, A. (2006). “Competence Discursive Dans Le Cursus De Fle En Turquie: Du Discours Littéraire A La Competence Culturelle”. (Türkiye’de Fransızca Öğretmenliği Programlarında Söylemsel Yeti: Edebiyat Söyleminden Kültür Yetisine) İstanbul: Marmara Üniversitesi,

Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Fransız Dili Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

İletişimsel Yöntem ve İletişimsel Dil Yetisi, (s.13-21): Bu bölümde, başlığa adını veren iki kavramın arasındaki farkın üzerinde durulmuştur. İletişimsel Yöntem, öğreneni, alışkanlıklara ve ezbere bağlı kalıpları tekrar etmeye değil duyduğunu veya okuduğunu anlayarak, konuşarak ve yazarak iletişime katmaktır. İletişimsel Dil Yetisi ise “Dilsel Bileşen, Toplum Dilbilimsel Bileşen, Sözcelem veya Söylem bileşeni ve Stratejik Bileşen” olarak dört temel bileşenden oluşan eylem odaklı yaklaşımdır. Öğretim sürecinde öğrenenin dil düzeyine uygun olarak iletişimsel yetiye sahip olması gerektiği ve bu yöntemin temel ilkelerinin öğretim sürecinde kullanılmasında önemi vurgulanmaktadır. Söz konusu iletişimsel yetileri geliştirmek adına kullanılacak yöntem, bir süreç içerisinde gelişmelidir. Bu süreç, öğreticinin önceden kullanılmış yöntem ve yaklaşımların temel ilke ve değişimlerinin sebeplerini ezberlemeden ancak irdelemesi ile devam etmelidir.

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, (s. 22-31): Bu bölümde, Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi metninin temel ilkesi olarak kabul edilen “basamaklandırma”nın, bilimsel yöntemler ışığında belirlenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin gelişmesinin ve bu sahadaki çalışmalar ile eş zamanlı gelişme göstereceği düşünülmektedir ki bunun da yalnızca alanlar arası çalışmaların çoğalması ile gerçekleşeceğine dair olumlu bir görüş sunulmaktadır.

Eylem Odaklı Yaklaşım, (s.32-37): Bu bölümde, söz konusu yaklaşımın, ikinci bölümde anlatılan iletişimsel yöntem ile arasındaki farktan yola çıkarak tanımı verilmiştir. Bu tanıma göre dili kullananları ve öğrenenleri öncelikle toplumsal failler; yani belli şartlarda, belirli çevrelerde ve faaliyet alanlarında, salt dilsel olmayan görevleri üstlenen toplum üyeleri olarak ele aldığı için genel anlamda eylem odaklı bir yaklaşımdır (TELC, 2013:18). Öğretim sürecinde bu iki yaklaşımın zaman zaman eş anlamlı kavramlar olarak kullanılması yanlışlığa sebep olmaktadır. Tanımlara göre eylem odaklı yaklaşımın gerek çerçeve metin yazarları gerek diğer araştırmacılar tarafından kabul edilmesi ile öğreticiye bilgi aktarma yerine öğrenenlere öğrenmiş oldukları bilgilerle fiiliyata geçme sürecinde rehberlik etme görevine öncelik verilmelidir. Bunda en önemli ölçütün, öğrenenlerin ihtiyaçları olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Dört Dil Becerisi, (s.38-48): Dil becerilerinin tanımının yapıldığı bu bölümde, bir önceki bölümde altı çizilen iletişimsel yöntem ve uygulama odaklı yaklaşım kavramlarını karşılaştırarak dört dil becerisinin iletişimsel yönetime kadar dil öğretiminde dengeli, eşit ve ölçülü olması gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı

zamanda dört dil becerisinin eşit öneme sahip olması gerektiği ve çoğunluk tarafından öncelik verildiği düşünülen Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmenin salt okuma ve yazma öğretmekten ibaret olmadığı belirtilmiştir.

Yeterlilik- Yeterlik- Yeti- Yetkinlik Kavramları, (s.49-56): “Yeterlilik” kelimesinin İngilizce karşılığı olan “competence” kelimesi üzerinde durulan bölümde “competence” için, “yeterliliği oluşturan bileşenler” anlamına gelen “yetkinlik” teriminin kullanılmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir. Bu kavramı tanımlarken de okuyucuyu dilbilimsel terimlerle zorlamamaya çalışarak dil öğretiminde “Türkçe” düşünülerek yapılan çalışmaların yararlı sonuçlara ulaşması hedeflenmektedir. “Yeterli” olmak, bireyin yabancı dili kullanma sürecinde kendi dil düzeyi sınırlarına göre üretebildiği ve algılayabileceği bilgisine sahip olmasıdır.

Görev-Alıştırma- Etkinlik, (s.57-63): “Görev”, “alıştırma” ve “etkinlik” arasındaki farka odaklanan bu bölümde, yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerinin ihtiyaçları doğrultusunda, öğrenim süreçlerinde hem alıştırma, hem etkinlik hem de görevin kullanıldığı öne sürülmektedir.

Talebe/ Öğrenen/ Dil Kullanıcısı/ Sosyal Aktör, (s.64-83): Dil kullanıcısı ve sosyal aktöre dönüşme sürecinin yalnızca bildirişimsel dil ve genel yeterliliklerinin dengeli gelişimi sayesinde tanımlanabileceğinden bahsedilmektedir. Bu sürecin, öğrenenin dilsel bilgiye sahip olması ile ilgili olmadığı ancak dilsel bilgiyi kullanmasına bağlı olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda, öğrenenin bunu bir performansa dönüştürmesine odaklanmış bir sistem kurulması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Öğretmen- Rehber, (s.84-90): Bu bölümde, “öğretmen” ve “rehber” kavramları üzerinde durulmuştur. Kısaca belirtmek gerekirse, öğretmen “sadece bilgiyi aktarmakla yükümlü olmayan aynı zamanda öğrenenin ihtiyaçlarını karşılamaya uygun bilginin nasıl kullanılacağını da öğretmek zorunda olan bir rehberdir. Ayrıca öğreticiler için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında özel eğitim alacakları bir programın olmaması vurgulanmıştır. Yanı sıra erken yaşta dil öğretiminin iki dillilere Türkçe öğretimi ve geçici koruma kapsamındakilere Türkçe öğretiminin birbirinden farklı yetkinliklere sahip öğreticiler tarafından yürütülmesi gerektiği de belirtilmiştir.

Yöntem Kitabı, (s.91-96): Yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki özel durumlarda sadece o duruma ait yöntem kitaplarının kullanılmasının gerekliliği bu bölümde ele alınmıştır. Özel amaçlı Türkçe ile ilgili yöntem kitaplarının da

hazırlanmasının önemli olduğu belirtilmiş ve buna örnek olarak hizmet sektöründe çalışmak isteyen yabancı uyruklu öğrenenlerin öğrenmesi öncelikli olan Türkçe bir içerik ile herhangi bir şirkette memur olarak çalışacak yabancı uyruklu öğrenenler için gerekli içeriklerin birbirinden farklı olması anlatılmaktadır.

Diller İçin Avrupa Öneriler Çerçevesi, (s.97-105): Bu bölümde, çerçeve metninin yeni değerlendirmeleri ışığında salt yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının öneminden bahsedilmektedir. Buna ek olarak, yabancı dil öğreticilerinin kültürel dağarcık ve kültür yönetimi yapma becerilerine odaklanılmıştır. Aynı zamanda “CARAP” kısaltması ile çok dilli ve kültürlü yaklaşımlar için çerçeve metin adı altında yapılan müfredat oluşturma çalışmasının 2016 yılının 8. ayında Avrupa Konseyi tarafından basılarak oldukça yankı uyandırdığı bilgisi dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, eylem odaklı yaklaşım, toplumsal aktör, dil kullanıcısı, bildirişim, bildirişim durumları ve görev gibi kavramların daha da somutlaştırılarak yeni metin kapsamında yer alması önerilmektedir. Ayrıca bildirişimsel dil yeterliliklerinde hem dilbilimsel hem edimbilimsel (pragmatik) hem de toplum dilbilimsel tanımlayıcılara eklemeler yapılmıştır. Önceki çerçeve metinde bulunmayan ses bilgisi yeterlikleri yeni metne eklenmiştir. Aynı zamanda çok dillilik ve çok kültürlülük kavramı yeniden yapılandırılmış ve bu iki kavrama ait tanımlayıcılar hazırlanarak yeni çerçeve metne eklenmiştir. Sanal bildirişim, edebiyat metinleri ve çeviri konusunda da çeşitli tanımlayıcılar oluşturulmuştur. Ek olarak işitme engelliler için işaret dili bağlamında oluşturulan dil ve kültür tanımlayıcıları, 7-10 ve 11-15 yaş arasında olan öğrenenler için oluşturulan hedefler ve yeterlilikler, yeni çerçeve metnindeki yenilikler açısından oldukça önemlidir.

Kültür, (s.106-126): Bu bölümde, yazar, hedef dili kullanan hedef kültüre ait toplumun dünyayı nasıl görüp yorumladığı ve diğer toplumlar tarafından nasıl algılandığının hedef dilin öğretilmesi sürecinde aktarılması gereken bir içerik olması gerektiğinin altını çizmektedir. Sosyokültürel bilginin, bildirime dayalı bilgi içeriğinin terkiplerinden biri olduğu ve her topluma özel inanç ve değer yargılarının, öğrenenin hedef dile ait sosyokültürel bilgiye dil düzeyi sınırları içerisinde sahip olmasının önemi belirtilmiştir.

Kitapta kavramların tartışılmasının ardından sonuç kısmında yer alan sıkça sorulan sorular bölümünde Fişekçioğlu'nun yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde öğreticiler tarafından kendisine en çok yönlendirilen sorular derlenmiştir.

Sonuç olarak Dr. Aslı FİŞEKÇİOĞLU tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Giriş” adlı çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimine giriş kapsamında bilinmesi gereken terim ve kavramlar açısından önem teşkil etmektedir. Ana dili öğretimi ve yabancı dil öğretimi arasında bulunan farklılıklar müfredatın, kitapların, yöntemin, yaklaşımın ve kullanılacak eğitim- öğretim malzemesinin de farklı olması gerektiğini göstermektedir. Bu sebeple aynı terimlerin hem ana dili öğretiminde hem de yabancı dil öğretiminde kullanılmasının yanlış anlamalara da sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Ayrıntılı olarak incelendiğinde ve bizzat yabancılara Türkçe öğretiminde deneyim kazandıkça bu iki alanın birbirini besleyen fakat birbirinden farklı donanımlar gerektiren iki alan olduğu anlaşılmaktadır. Özetle bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde dört dil becerisini geliştirmeye yönelik olan ve yine bu becerilerin ölçülüp değerlendirilmesinde kullanılan kavramların aynı isimle anılsa bile tanım, içerik ve uygulama bağlamında birbirlerinden farklı olduğunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2019) Fişekçioğlu, A. (ed.). “Dil Kullanıcısı Bağlamında Kuramdan Uygulamaya”. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Chomsky, N. (2014). “Dilin Mimarisi. (Çev. Bayırlı K.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Fişekçioğlu, A. (2006). “Competence discursive dans le cursus de FLE en Turquie: du discours littéraire a la competence culturelle”. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
- Fişekçioğlu, A. (2019). “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Ölçütlerine Göre Türk Kültürü İçeriği Tanımlayıcılarının Oluşturulması: B1 Dil Düzeyi”. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
- Fişekçioğlu, A. (2020). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Giriş: Açıklamalı Ana Kavramlar El Kitabı, Öğretmenlere- Lisans- Lisansüstü Öğrencilerine Yönelik”. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Porcher, L. (2004). “L’enseignement des langues étraneres.” Paris: Hachette Education

Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları